

معرفی مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی

لندن*

منشأ و هدف

مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی در ۱۹۲۰، به دنبال بحث‌های میان هیئت‌های نمایندگی بریتانیا و آمریکا، در کنفرانس صلح پاریس ۱۹۱۹، تشکیل شد. هدف این مؤسسه تشویق مطالعه و درک همه‌جانبه امور بین‌المللی از طریق سخنرانی‌ها، بحث‌ها، تحقیقات و انتشارات است. در ۱۹۲۶ جرج پنجم، پادشاه انگلستان، منشور سلطنتی مؤسسه را که در واقع اساسنامه آن است، اعطا کرد. به موجب این منشور مؤسسه مزبور وظیفه دارد اطلاعات مربوط به مسائل بین‌المللی را گردآوری و حفظ کند. در عین حال، براساس منشور سلطنتی، مؤسسه نمی‌تواند در مورد هیچ‌یک از جنبه‌های امور بین‌المللی از خود عقیده‌ای ابراز کند. بنابراین، نظرهایی که در جلسات این مؤسسه و انتشارات آن ابراز می‌شود به سخنرانان و مؤلفان تعلق دارد. بودجه مؤسسه از راه دریافت حق عضویت افراد

و اشخاص حقوقی عضو، سرمایه‌گذاری‌های مؤسسه و کمک‌های پژوهشی بلاعوض تأمین می‌شود. مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی به دولت وابستگی ندارد و از هیچ حزبی تبعیت نمی‌کند. مقر مؤسسه در چتم‌هاوس** است. این مکان ساختمانی تاریخی است که نام خود را از ویلیام پیت، اول چتم*** که در سده هجدهم در این خانه می‌زیست گرفته است.

برنامه جلسات بحث

مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی برنامه بسیار فعالی در مورد تشکیل جلسات بحث دارد. جلسات عمومی بحث، که در آنها سخنرانان برجسته‌ای از کشورهای گوناگون جهان صحبت می‌کنند، محلی برای ارائه طیف گسترده‌ای از نظرها و اندیشه‌ها، در زمینه‌های مختلف امور بین‌المللی است. همه اعضای مؤسسه می‌توانند در این جلسات شرکت کنند. شرکت در جلسات بحثی که برای بررسی

• Royal Institute of International Affairs (RIIA)
•• Chatham House
••• Earl of Chatham

گزارشهای اقتصادی است. این گزارشها را دولتها، سازمانهای بین‌المللی، بانکها، مؤسسات اقتصادی و دیگر سازمانهای پژوهشی منتشر کرده‌اند. کتابخانه، انتشارات سازمان ملل متحد و اسناد جامعه اروپایی را نیز دریافت می‌کند. نمایه‌ای موضوعی از مقالات مهم در نشریه‌های ادواری و کاتالوگهایی به صورت کارت در مورد مؤلفان و موضوعات کتابها و اسناد در کتابخانه وجود دارد.

کتابخانه مطبوعاتی مؤسسه مجموعه منحصر به فردی از بریده‌های روزنامه‌های بریتانیایی و خارجی، به صورت طبقه‌بندی شده و با ارجاع به یکدیگر برای دسترسی سریع به اطلاعات در امور بین‌المللی و روابط خارجی، در اختیار دارد. نمایه‌ای نیز در مورد سخنرانی‌های افراد برجسته بین‌المللی و دولتمردان انگلیسی در این کتابخانه موجود است. بریده‌های جراید مربوط به سالهای ۱۹۲۴ تا ۱۹۳۹ و ۱۹۷۲ به بعد هم‌اکنون در چتم هاوس وجود دارد. به علاوه، بیش از ۵۰ روزنامه و بولتن مربوط به بسیاری از نقاط جهان، همچنین میکروفیلم نسخه‌های مجله تایمز و روزنامه نیویورک تایمز و نمایه‌های مربوط به آنها هم‌اکنون در دسترس علاقه‌مندان است.

کتابخانه‌های مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی در مجموع یک منبع اطلاعاتی غنی را تشکیل می‌دهند، و بتازگی به صورت کامپیوتری درآمده‌اند. اعضا و افراد وابسته به مؤسسه می‌توانند کتاب امانت بگیرند و از مراجع، نشریات ادواری، بریده‌های جراید، همچنین روزنامه‌های موجود در تالارهای

موضوعات ویژه تشکیل می‌شوند، تنها با دعوت امکان‌پذیر است، این جلسات ممکن است به طور خصوصی برگزار شوند. جلسات عمومی بحث دست کم یک بار در هفته در زمان صرف نهار تشکیل می‌شوند. جزئیات برنامه‌های این جلسات برای همه افراد عضو وابسته به مؤسسه فرستاده می‌شود.

کنفرانسها و جلسات توجیهی

مؤسسه برای کسانی که در صنعت و تجارت فعالیت دارند، در مقابل دریافت پول، کنفرانسها و جلسات توجیهی را تشکیل می‌دهد. در این کنفرانسها و جلسات مسائل مورد توجه بازرگانان و صاحبان صنایع به طور تخصصی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. افراد غیرعضو مؤسسه نیز می‌توانند در این نوع کنفرانسها و جلسات شرکت کنند.

کتابخانه و کتابخانه مطبوعاتی

کتابخانه چتم هاوس مهمترین مجموعه تخصصی در بریتانیا در زمینه موضوعات مربوط به امور بین‌المللی است. این کتابخانه ۱۶۰ هزار جلد کتاب و جزوه به زبانهای مهم اروپایی، از جمله روسی، در اختیار دارد که از نظر زمانی مطالب آنها به دوره پس از جنگ جهانی اول، بویژه از جنگ جهانی دوم به بعد، مربوط می‌شود. کتابخانه، ۶۵۰ عنوان نشریه ادواری را از سراسر جهان به طور منظم دریافت می‌کند. در اکثر موارد، ۱۵ سال اخیر دوره این نشریات در دسترس استفاده‌کنندگان کتابخانه قرار دارد. بخش مرجع از جمله حاوی راهنماها، اطلسها و

مطالعه کتابخانه و کتابخانه مطبوعاتی استفاده کنند. پژوهشگران و دانشجویان با استعدادی که واجد شرایط عضویت نیستند، می‌توانند از بلیطهای مخصوص مطالعه کنندگان استفاده کنند.

برنامه تحقیقاتی

کار اصلی مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی را برنامه‌های تحقیقاتی آن تشکیل می‌دهد. این تحقیقات در زمینه امنیت بین‌الملل، اقتصاد و تجارت بین‌الملل، موضوعات مربوط به اقتصاد سیاسی، انرژی و محیط زیست، اروپای غربی، سیاست خارجی شوروی، شرق آسیا و خاورمیانه صورت می‌گیرد. مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی همچنین تحقیقاتی در مورد آمریکای لاتین و جنوب آفریقا انجام می‌دهد. ستاد تحقیقاتی هسته اصلی فعالیتهای تحقیقاتی را تشکیل می‌دهد، علاوه بر انجام تحقیقات در داخل مؤسسه، طرحهایی نیز با همکاری افراد خارج از مؤسسه به اجرا درمی‌آید. محققان دیگر کشورها نیز که از مؤسسه دیدار به عمل می‌آورند، در تحقیقات و آنچه مؤسسه منتشر می‌سازد، مشارکت دارند.

انتشارات چتم هاوس

مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی کتابهایی را که ستادهای پژوهشی مؤسسه، و مؤلفانی خارج از مؤسسه و پژوهشگران خارجی مدعو تهیه کرده‌اند، چاپ می‌کند. مؤسسه مزبور امیدوار است این مطالعات، که تحت عنوان انتشارات چتم هاوس چاپ می‌شوند،

سهمی اساسی در زمینه شناخت و درک مسائل بین‌المللی داشته باشند. از جمله انتشارات مؤسسه عبارتند از:

۱. *International Affairs* : این فصلنامه مؤسسه از ۱۹۲۲ تاکنون منتشر می‌شود. هدف آن فراهم آوردن تفسیرهای دست اول در مورد مسائل بین‌المللی معاصر، برای خوانندگان است. مقالات این فصلنامه را سیاست‌گذاران مجری و متخصصان دانشگاهی در اروپا و دیگر نقاط جهان می‌نویسند.
۲. *World Today* : این ماهنامه در ۱۹۴۵ به وجود آمد. این مجله به بیان سیاستهای داخلی و اقتصاد یکایک کشورها و نیز گرایشهای کلی تر مربوط به امور بین‌المللی می‌پردازد. علاوه بر مقاله‌های طولانی و معرفی کتاب، در هر شماره، طی یادداشت ماه، تفسیرهایی درباره موضوعات مورد نظر عامه ارائه می‌شود. مقامات برجسته در نوشتن انواع مختلف مقالات، که مخاطب آنها اشخاص غیرمتخصص، دانشپژوهان، دانشجویان، معلمان و تجار هستند، مشارکت دارند.
۳. *Chatham House Papers* : در ۱۹۷۹ مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی انتشار مجموعه‌ای از کتابهای مهم را تحت عنوان «گزارشهای چتم هاوس» آغاز کرد. این گزارشها به قصد ارائه اطلاعات دقیق و جدید و تحلیل مسائل جاری سیاست خارجی منتشر می‌شوند. موضوعات این کتابها براساس اهمیتی که برای سیاست‌گذاران حکومتی و بخش خصوصی، پژوهشگران دانشگاهی، بازرگانان، صاحبان صنایع و عامه مردم دارند، برگزیده می‌شوند. این گزارشها موضوعات سیاسی،

سیاستهای محیط زیستی، اعم از داخلی و بین‌المللی است. این مرکز در ۱۹۸۱ زیر نظر مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی و با همکاری مؤسسه بریتانیایی اقتصاد انرژی* تشکیل شد. در مطالعات این مؤسسه که تحت عنوان گزارشهای مربوط به انرژی و محیط زیست چاپ می‌شوند، مسائل گوناگون مربوط به نفت و انرژی و همچنین محیط زیست مورد تحلیل قرار می‌گیرند.

اقتصادی و استراتژیک مورد علاقه اروپای غربی و آمریکای شمالی و نیز موضوعات مؤثر در روابط غرب با دیگر مناطق جهان را دربر می‌گیرد.

۴. *Energy and Environmental Papers* :

مؤسسه برنامه انرژی و محیط زیست یک مرکز مهم خارج از دانشگاه در بریتانیاست. هدف آن تحقیق و ارائه اطلاعات در مورد جنبه‌های سیاسی و اقتصادی انرژی و مسائل مربوط به

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

استراتژی معاصر، نظریات و خط‌مشی‌ها

جان بیلیس (و دیگران)، استراتژی معاصر، نظریات و خط‌مشی‌ها. ترجمه هوشمند میرفخرایی، (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۶۹)، ص ۲۸۹.

فیل ویلیامز نوشته‌اند. کتاب از بدو انتشار به صورت یکی از منابع اصلی در زمینه شناخت استراتژی معاصر درآمده است. نویسندگان کتاب معتقدند که نیروی نظامی جزء طبیعی نظام سیاسی بین‌المللی است. به باور آنها نظریات بیان‌شده در کتاب، سیاست‌گذاران و مقامات نظامی را در مقابله با خطرهای جهانی، در برابر ناشناخته‌ها یاری می‌دهد و راه جلوگیری از پدیداری «مصیبت بزرگ» را باز می‌نماید.

کتاب در ۲ بخش و ۹ فصل نوشته شده است. در بخش نخست که عنوان «استراتژی و سنجش آن» را دارد، طی ۳ فصل، مطالعات مربوط به استراتژی و فرضیات آن، تکامل اندیشه استراتژی و نقش قدرت نظامی مورد بحث است. عنوان بخش دوم «مفاهیم استراتژی» است. در ۶ فصل این بخش مسائل حاد استراتژی بین‌المللی، مانند بازدارندگی، خلع سلاح و کنترل تسلیحات، جنگ محدود، جنگ انقلابی، مدیریت بحرانها و اتحادها میان کشورها بررسی می‌شود.

باوجود آنکه متن اصلی کتاب در ۱۹۷۵ نوشته شده، بتازگی در دو جلد تجدید

کتاب استراتژی معاصر، نظریات و خط‌مشی‌ها را بتازگی دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی منتشر کرده است. در این کتاب، نظریه‌ها و سیاستهای دوران پس از جنگ جهانی دوم کشورهای دارای سلاحهای هسته‌ای در زمینه‌های استراتژی جدید (در مقایسه با استراتژی‌های سنتی یا متعارف) مورد بحث قرار گرفته است، یعنی موضوعی که تمرکز اصلی آن بر نقش قدرت نظامی در سیاست است و بنابراین بخشی از روند سیاست‌سازی را تشکیل می‌دهد. به دیگر سخن، موضوع کتاب بررسی هنر تخصیص و کاربرد ابزار نظامی برای دست‌یافتن به هدفهای سیاسی است. در کتاب، برای درک چگونگی این هنر، مسائلی مانند تکنولوژی، تاریخ جنگ، طرحهای جنگی و تحولات سیاست خارجی کشورهای بزرگ در ارتباط با مسائل پیشین مورد بررسی قرار می‌گیرد، و این بررسی جنبه تئوریک دارد. تمرکز و توجه اصلی کتاب بر اندیشه استراتژی است.

این کتاب را چهار نفر از استراتژیستهای دانشگاه ویلز انگلستان، جان بیلیس، کن بوث، جان گارنت و

چاپ گردیده است، ترجمه آن به دلیل اینکه بحث کتاب درباره اندیشه استراتژی می باشد، تازگی خود را حفظ کرده است، و در حالتی که

کتابی درباره اندیشه استراتژی به زبان فارسی وجود ندارد، ترجمه آن بسیار ارجمند است.

تکنولوژی های درحال پیدایی و دکترین نظامی

Barnaby, Frank and Marlies ter Borg (eds.). *Emerging Technologies and Military Doctrine*. New York: St. Martin's Press, 1986. PP.328.

بخش سوم، با عنوان «دکترین نظامی»، که ۶ فصل دارد (از ۵ تا ۱۰)، ۳ مفهوم مورد بررسی است، که به عنوان راه حل برای مسائل مطرح شده ناتو ارائه شده اند. نخستین مفهوم، طرح دفاع استراتژیک است، که در خصوص دفاع سنتی از اروپای غربی مطرح شده است. مفهوم دوم دربرگیرنده مسئله ضربه اساسی، مانند جنگ هوا به زمین، است. مفهوم سوم که کمتر آشناست، بر زمینه های دفاعی تأکید دارد و هدف آن عبارت است از ترکیب کارایی نظامی، ثبات در بحران و بازدارندگی، که به ارائه ۳ مدل برای دفاع از آلمان غربی منجر شده است. البته، این مفاهیم مورد مناقشه بوده اند. طرح دفاع استراتژیک ریگان و ضربه اساسی مورد نقد قرار گرفته اند. همچنین درباره آلمان غربی که با این مفاهیم پیوند تنگاتنگ داشته است، بحث شده است. در بخش چهارم، با عنوان «نظامهای تسلیحاتی»، طی ۶ فصل (از ۱۱ تا ۱۶)، مسائل تکنولوژی های درحال پیدایی و بحث سیاسی درباره نظامهای تسلیحاتی، ماهواره های مراقبت و جاسوسی، نقش اروپا، آینده فضاپیماهای بدون سرنشین، تحلیل اثر کنترل تسلیحات، ارتباط نظامی

محتوای این کتاب، موضوع کنفرانس دانشگاه آزاد آمستردام در تابستان ۱۹۸۵ بوده است. در این کنفرانس افرادی از چند دانشگاه اروپای غربی، و محافل سیاسی و نظامی، مانند وزارت دفاع هلند، و اعضای نظامی و تحلیلگران غیرنظامی سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)، و نیز پژوهشگران مستقل جنبش صلح شرکت کرده بودند. پس از بحثها و تبادل نظرها، مسائل پیش روی ناتو و راه حل های کلی آن مسائل مشخص شدند و نتایجی به دست آمد که مورد قبول شرکت کنندگان بود. برخی از مسائل مطرح شده، به صورت مقاله عرضه گردید و پس از ویرایش در کتاب منتشر شد. بخش نخست کتاب با عنوان «چه راهی برای ناتو؟» در یک فصل چارچوب کتاب را مشخص می کند و معیار انتخاب و انتشار نوشته های شرکت کنندگان را باز می نماید. در بخش دوم، تکنولوژی های درحال پیدایی، طی ۳ فصل (۲ تا ۴)، نخست به صورت کلی و سپس با تمرکز بر دو تحول مرتبط، درباره سلاحهای ضد تانک و جاسوسی با دستگاهها، مورد بحث قرار می گیرد. در

درک شوروی از بازدارندگی، کارایی نظامی راه‌حلهای جانشین و سرانجام کاربردهای دکترینهای گوناگون و تکنولوژی تسلیحاتی برای بحران، کنترل تسلیحات و تشنج‌زدایی مورد بحث است. بخش پایانی کتاب دربرگیرنده استنتاجهای ویراستاران است که طی ۲ فصل بیان می‌شود؛ البته از نتایج هریک از فصلها فراتر می‌رود.

پروژه‌های اخیر تکنولوژی درحال پیدایی و همکاری تسلیحاتی اروپا و آتلانتیک مورد بحث است. بخش پنجم دربرگیرنده ارزیابی راه‌حلهای نظری و تکنولوژیک برای مسائل ناتو برحسب معیار مشخص شده در بخش اول است و ۴ فصل را شامل می‌شود (از ۱۷ تا ۲۱). در این بخش امکان تغییر و اهمیت استراتژی برای بازدارندگی، مفاهیم عملی متفاوت که این استراتژی را بتواند حفظ کند،

دیپلماسی کشتی توپدار

Cable, James. *Gunboat Diplomacy 1919-1979*. 2nd ed. London: Institute for Strategic Studies. 1981.

برخی از برخوردها گرفتار آمده بوده‌اند، مورد استفاده قرار گرفته است. او توضیح می‌دهد که به چه دلیل در رخدادهای زمان صلح، دخالت نیروی دریایی موفقیت‌آمیز بوده و مانورهای دیگر ناموفق مانده است.

چاپ جدید کتاب دربرگیرنده کتابنامه و جدول جدیدی از حدود ۲۰۰ رخداد و دخالت نیروی دریایی است. برشماری این رخدادها نشان می‌دهد که در بخشهای مختلف جهان، طی ۶۰ سال گذشته، حکومتها از جنگ محدود دریایی استفاده کرده‌اند. برای شناخت تاریخ دریانوردی و چگونگی کاربرد نیروهای دریایی و استفاده از کشتی‌های جنگی برای دست‌یافتن به هدفهای سیاسی و نظامی، خواندن این نوشته برای همه اهمیت دارد، بویژه برای کسانی که به صورتهای گوناگون با مسائل مربوط به نیروی دریایی سر

شاید کسانی فکر کنند که دیگر دوران دیپلماسی کشتی توپدار گذشته است. اما انتشار این کتاب در ۱۹۷۱، خوانندگان را آگاه کرد که نیروهای دریایی در همه سالهای میان ۱۹۱۹ و ۱۹۶۹ فعال بوده‌اند. جیمز کابل این جنبه از تاریخ دریانوردی را آشکار کرد. درعین حال، به توضیح، تبیین و پیش‌بینی نیز پرداخت، به طوری که نوشته او از آن‌پس به یکی از منابع اساسی بحث درباره قدرت دریایی بدل شد.

چاپ دوم کتاب در ۱۹۸۱، بحثها و نظرهای عرضه‌شده در چاپ نخست را با بررسی رخدادهای دهه ۱۹۷۰ گسترش داده است. نویسنده نشان می‌دهد که کشتی‌های توپدار، که در شرایط صلح نیز فعال بوده‌اند، در راه بقای اسرائیل، تجزیه قبرس، تصرف برخی جزایر و رهاندن کسانی که در

و کار دارند.

برنامه‌ریزی وزارت امور خارجه و سفیر بریتانیا در فنلاند کار کرده‌است. او نوشته‌هایی را با نام اصلی خود و نیز با نام مستعار «گرانث هوگو» منتشر کرده‌است.

جیمز کابل دیپلمات بازنشسته انگلستان است. او دکترای خود را از دانشگاه کمبریج دریافت کرده و پس از یک دوره کار نظامی طولانی، در مقام رئیس ستاد

تأثیر دگرگونی‌های سیاسی بر سیاست خارجی

Boyd, Gavin; and Gerald W. Hople (eds.), *Political Change and Foreign Policies*. New York: St. Martin's Press, 1987, PP. 270.

توجه بسیار زیادی به دولتهای صنعتی بزرگ شده‌است. تعدادی از آنها، با وجود پیشرفت اجتماعی و صنعتی، با مسائل مربوط به حکومت کردن روبه‌رو هستند. به خاطر کنترل پیوندهای تجاری و سرمایه‌گذاری خارجی، مسائل مربوط به سیاست اقتصادی خارجی نیز مطرحند. به هر حال، منافع بالقوه زیاد کنترل مبتنی بر همکاری بر اقتصاد سیاسی بین‌المللی به طور کامل تحقق نمی‌یابد؛ زیرا فشارهای داخلی بر حکومتها آنها را وادار می‌سازد از منافع بخش خاصی که از نظر سیاسی مهم است، جانبداری کنند و زیانهایی را به یاران تجاری خود تحمیل نمایند.

دولتهای جهان سوم برخی مسائل مربوط به کنترل ناقص دولتهای پیشرفته بر اقتصاد سیاسی بین‌المللی را احساس می‌کنند. مسائل آنها در مورد نوسازی وابسته، مشکلات بیشتری فراهم آورده و تنشهای میان حکومتها و جوامع آنها را افزایش داده‌است.

در این کتاب، همچنین عوامل مؤثر برای ثبات و دگرگونی در شوروی و چین مورد

دولتهای عمده صنعتی غرب که سلطه‌ای توأم با رقابت بر اقتصاد سیاسی بین‌المللی دارند، با مسائل متفاوتی در زمینه سلطه به طور متقابل وابسته روبه‌رو هستند. این مسائل فشارهایی را برای دگرگونی سیاسی به وجود می‌آورند. رژیمهای کمونیستی بزرگ نیز به شکل مشابهی با مسائل استقلال نسبی اقتصادی در حکومت سوسیالیستی مواجه‌اند.

در کتاب دگرگونی سیاسی و سیاستهای خارجی کوشش به عمل آمده‌است تا به مسائل مربوط به آثار دگرگونی سیاسی بر سیاست خارجی، از لحاظ نظریه و خط‌مشی، بویژه در دولتهای بزرگ، پاسخ داده شود. آثار این دگرگونی در رفتار بین‌المللی اهمیت روزافزونی می‌یابد. تعداد به نسبت زیادی از دولتهای صنعتی با دگرگونی‌هایی روبه‌رو هستند که بر کنترل اقتصاد سیاسی اثر زیانبار می‌گذارند و میزان همکاری این دولتها را با یکدیگر و با دولتهای درحال توسعه کاهش می‌دهند.

در فصل مقدماتی و بخش اول کتاب

شده است. در فصل اول، که جنبهٔ مقدماتی دارد، آثار دگرگونی سیاسی برای سیاست خارجی بررسی می‌شود. فصلهای دوم تا یازدهم در ۳ بخش دسته‌بندی شده‌اند. بخش اول، با عنوان «بازیگران جهانی در حال دگرگونی»، از ۵ فصل تشکیل می‌شود که عنوانهای آنها عبارتند از: «آمریکا»؛ «شوروی»؛ «بریتانیا، فرانسه و آلمان غربی»؛ «ژاپن»؛ «چین». فصلهای هفتم تا نهم، زیر عنوان کلی «رفتار در حال دگرگونی در مورد مسائل خاص» بخش دوم را تشکیل می‌دهند. عنوانهای فصلها از این قرارند: «همکاری سیاسی»؛ «سیاستهای اقتصادی خارجی»؛ «سیاستهای امنیتی بین‌المللی». در بخش سوم، که عنوان «دگرگونی سیستمی» را دارد، دو فصل آخر، با عنوانهای «اقتصاد سیاسی و دگرگونی سیاسی در تحول روابط شمال و جنوب» و «دگرگونی در نظام جهانی»، جای گرفته‌اند.

بررسی قرار گرفته است. طی این بررسی به آثار سیاسی مسائل رشد در اقتصادهای دستوری، در سطوح مختلف توسعه، توجه شده است.

کسانی که در کتاب حاضر مطلب نوشته‌اند، با استفاده از حوزه‌های تخصصی مربوط به کشور خاص، مسئله‌ای ویژه یا در سطح جهانی را از آثار خارجی دگرگونی سیاسی مورد کاوش قرار داده‌اند. این دگرگونی متضمن مسئولیت اجتماعی است و ابعاد هنجاری دگرگونی به حقوق اساسی بشر، از جمله حق زندگی، مربوط می‌شود.

یکی از نکاتی که در این کتاب به چشم می‌خورد انتقاد از آمریکا است. غرض از این انتقادها ایجاد دگرگونی‌هایی است که برای آمریکا نتایج مثبتی دربر داشته باشد و نقش رهبری‌کنندهٔ این دولت در میان کشورهای صنعتی را تقویت کند.

مطالب کتاب در ۱۱ فصل تنظیم

نظریه‌ها و رهیافتهای سیاست بین‌المللی

Morgan, Patrick M. *Theories and Approaches to International Politics: What are we to think?* 4th ed. New Brunswick, USA: Transaction, 1987, PP. 308.

خارج است. از این رو برخی مؤلفان برای رفع نیاز افراد مبتدی سعی کرده‌اند نظریه‌ها و رهیافتهای مطرح در سیاست بین‌المللی را به گونه‌ای ساده و مختصر بیان کنند. یک نمونه از این تلاشها را می‌توان در کتاب «نظریه‌ها و رهیافتهای سیاست بین‌المللی: چه باید اندیشیم؟» ملاحظه کرد.

در زمینهٔ نظریه‌ها و رهیافتهای گوناگون مربوط به سیاست بین‌المللی کتابهای فراوانی وجود دارد. بسیاری از این کتابها مسئله را از دید تخصصی با چنان تفصیل و موشکافی مورد تحلیل قرار داده‌اند که دنبال کردن مطالب آنها از حوصلهٔ کسانی که با موضوع آشنا نیستند یا آشنایی اندکی دارند،

است، بررسی می‌شوند. در مطالعات تطبیقی مربوط به سیاست خارجی کند و کاو صورت می‌گیرد و خلاصه‌ای از رویکردهای مربوط به یکپارچه‌شدن در سطح منطقه ارائه می‌شود. در سطح نظام بین‌المللی رویکردهایی بررسی می‌شوند که بر تحلیل منظم، قدرت، و شرایط کار ویژه لازم برای به وجود آمدن یک نظام جامع و تحلیل در سطح کلان تأکید دارند.

پایه مطالب این کتاب را این فکر تشکیل می‌دهد که حکومتها و دانش‌پژوهان به شیوه‌های گوناگون سیاست بین‌المللی را مد نظر قرار می‌دهند و آنچه می‌بینند به میزان زیاد بستگی به دیدگاه آنها دارد. بنابراین، در این مورد که سیاست بین‌المللی چنان درک شود که جهان بهتر اداره شود، وظیفه پیچیده‌ای پیش‌رو دارد. این وظیفه تنها در صورتی امکان‌پذیر است که سیاست بین‌المللی با تفکر و اندیشه مورد بررسی قرار گیرد.

مطالب کتاب در ۹ فصل با عنوانهای زیر تنظیم شده است: «مرهمی با شکل‌های فراوان»؛ «آیا ما فن مورد نظر را عالمانه مطالعه می‌کنیم؟»؛ «همه چیز به افراد درگیر خلاصه می‌شود، آیا چنین است؟»؛ «یک نظر به تنهایی چه می‌تواند بکند؟»؛ «اگر خرد بر جهان حکومت می‌کرد؟»؛ «مناطق: هدفهای گول‌زننده از لحاظ نظری و عملی»؛ «نظریه‌های بزرگ و جاه‌طلبی‌های بزرگتر»؛ «نظریه کانت یا لفاظی».

مؤلف اظهار می‌دارد که مخاطب نوشته او مردمی هستند که بتازگی با رشته سیاست بین‌المللی آشنا شده‌اند و نیاز به زمینه‌ای برای درک مفاهیم نظری موجود در متون و ارائه گزارش درسی دارند. در این کتاب رهیافتهای مربوط به سیاست بین‌المللی چنان توصیف و انتقاد نمی‌شوند که رضایت پژوهشگر حرفه‌ای را کاملاً تأمین کند. به علاوه، نوشته حاضر از جامعیت برخوردار نیست؛ زیرا در آن رهیافتهای مربوط به اقتصاد، حقوق یا سازمانهای بین‌المللی مورد بحث قرار نمی‌گیرد، از جزئیات مربوط به استراتژی‌های هسته‌ای و نظریه بازدارندگی سخنی به میان نمی‌آید و به نظریه‌های مربوط به وابستگی و رویکردهای گوناگون نسبت به امپریالیسم توجه اندکی می‌شود. نویسنده همچنین خاطرنشان می‌سازد که برخی رویکردهای مهم نادیده گرفته شده‌اند و تعدادی دیگر چنان به اختصار مورد بحث قرار گرفته‌اند که شکل خود را از دست داده‌اند؛ زیرا وی تلاش کرده است حجم کتاب زیاد نشود.

از سوی دیگر، مؤلف یادآور می‌شود که در این نوشته نظریه‌ها و رهیافتهای گوناگون مربوط به سیاست بین‌المللی، به زبانی مناسب برای دانشجویان، به طور منظم مورد بررسی قرار می‌گیرند. در کتاب حاضر رویکردهایی که متضمن مطالعه رفتار مقامات رسمی، گروههای کوچک، سازمانهای بزرگ و انواع گوناگون تحلیلهای مربوط به تصمیم‌گیری

نقش سازمان ملل متحد در وضع قوانین بین‌المللی

Bokor-Szegö, Hanna. *The Role of the United Nations in International Legislation*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1978. PP.192.

یافتن دامنه روابط میان دولتها، افزایش مداوم مسائل به گونه ای بوده است که دیگر نمی‌توان تنها با انعقاد و اجرای معاهدات دوجانبه، و حتی چندجانبه، آنها را حل کرد. تکرار و پیچیدگی هرچه بیشتر روابط میان دولتها ایجاب می‌کند که همکاری آنها با یکدیگر به صورت دائم درآید، و مراودات بین‌المللی شکل نهادی به خود گیرد. سازمانهای بین‌المللی با خصوصیت سیاسی در همین راستا به وجود آمده‌اند.

نهادی شدن روابط میان دولتها سبب شده است که سازمانهای بین‌المللی نسبت به گذشته در شکل دادن به این روابط نفوذ بیشتری پیدا کنند و برای تنظیم این روابط، از لحاظ حقوقی، قواعدی را به وجود آورند. همین امر سبب شده دانش پژوهسان بررسی کنند که فعالیت سازمانهای بین‌المللی تا چه حد و به چه طریق بر تنظیم روابط حقوقی بین‌المللی دولتها اثر داشته‌اند. در واقع، این سؤال مطرح است که سازمانهای بین‌المللی چه نقشی می‌توانند در روند ایجاد قواعد بین‌المللی ایفا کنند؟ انجام این نقش به چه شکلهایی صورت می‌گیرد؟ کتاب نقش سازمان ملل متحد در وضع قوانین بین‌المللی برای پاسخگویی به این سؤال نوشته شده است.

مؤلف اظهار می‌دارد که برای پاسخ به

در سده بیستم تحولات مهمی در زندگی افراد بشر رخ داده است. مهمترین آنها تحول تکنولوژیک می‌باشد که امکانات بشر و دامنه فعالیت آن را گسترش داده است. این فعالیتها نه تنها مناطق قطبی و بستر دریاها را آزاد، بلکه به جو و فضای ماورای جو نیز کشیده شده است. گسترده شدن بی‌سابقه حوزه فعالیتها بشر لزوماً اثری بنیادین بر مراودات بین‌المللی دارد. از این رو معاهدات بین‌المللی، که روابط میان دولتها را به شکل مشخصی تنظیم می‌کنند، اهمیت روزافزونی می‌یابند. در این میان، تأکید ویژه‌ای بر معاهدات چندجانبه می‌شود؛ زیرا این گونه معاهدات برای به وجود آوردن همکاری سازمان یافته‌تر و مداومتر مورد نیاز است.

اساساً مراودات بین‌المللی در سده بیستم از لحاظ دامنه، تکرار و پیچیدگی با هر دوره تاریخی دیگر تفاوت دارد. گسترش تماسهای میان دولتها، تکرار و تثبیت ناگزیر روابط میان آنها، اثر تحولات تکنولوژیک بر همکاری بین‌المللی و افزایش تعداد دولتها به طور قابل ملاحظه‌ای سبب افزایش کمی و تغییر کیفی مایه‌ای شده است که حقوق بین‌الملل از آن شکل می‌گیرد. به علاوه، ساختار روابط میان دولتها نیز از لحاظ کمی و کیفی تغییر پیدا کرده است. در واقع، با وسعت

ملل متحد، معطوف است. اما این امر به هیچ وجه بدان معنی نیست که دیگر سازمانهای بین‌المللی در شکل‌گیری قواعد بین‌المللی نقشی ایفا نمی‌کنند.

مطالب کتاب در ۵ فصل با عنوانهای زیر تنظیم شده است: «صلاحیت سازمانهای بین‌المللی برای قانونگذاری»؛ «نقش سازمانهای بین‌المللی در شکل‌گیری قواعد عرفی عام»؛ «نقش سازمانهای بین‌المللی در به‌وجود آمدن مقاوله نامه‌های بین‌المللی»؛ «محتوای معاهدات تصویب‌شده زیر نظر سازمانهای بین‌المللی و منافع جهانی دولتها»؛ «نقش سازمانهای بین‌المللی در اجرای معاهدات بین‌المللی».

این پرسش تحلیلی کامل از فعالیتهای سازمانهای بین‌المللی ضرورت دارد. از آنجا که در عصر ما سازمانهای بین‌المللی ارکانی فوق‌ملی نیستند، این تحلیل تنها می‌تواند از آن دسته خصوصیهتهای کلی آغاز شود که نقشی اساسی در پدید آمدن قواعد حقوقی تثبیت‌شده بین‌المللی دارند. طی نوشته حاضر، در تحلیل جایگاه سازمانهای بین‌المللی در تحول قواعد حقوق بین‌الملل؛ به نمونه‌هایی از عملکرد سازمانهای بین‌المللی اشاره می‌شود و مشخص می‌گردد که مشارکت ارکان بین‌المللی چه اثری بر شکل‌گیری و محتوای قواعد حقوق بین‌الملل دارد. در این مطالعه توجه به مهمترین سازمان دوران حاضر، یعنی سازمان

اقتصاد اسلامی: تئوری و عمل

M. A. Mannan. *Islamic Economics: Theory and Practice*. Cambridge: Hodder and Stoughton, 1986. PP.420.

این کتاب نگاهی به ارزشهای اقتصادی اسلام در زمینه اندیشه اقتصادی جدید است و جنبه تحلیلی دارد. نویسنده کوشیده است که نشان دهد اسلام می‌تواند شیوه‌ای عملی و چارچوب اجتماعی-اقتصادی فراگیری ارائه کند. به همین سبب، علاوه بر تحلیل نظری مسائل گوناگون اقتصادی جهان اسلام، پیشنهادهای عملی را نیز برپایه ارزشهای اسلامی زندگی برای تصمیمات سیاسی ارائه کرده است. در تألیف این کتاب علاوه بر قرآن مجید و احادیث، از آثار مؤلفان برجسته اسلامی بهره‌یابی شده است.

کتاب یاد شده نوشته منظمی است که شرحی از ارزشهای اجتماعی-اقتصادی و معانی آنها نزد عامه مردم را به دانش‌پژوهان اقتصاد اسلامی و نیز دیگر علاقه‌مندان می‌دهد. موضوعهای گسترده‌ای مورد توجه نویسنده کتاب بوده است، که از جمله می‌توان رهیافت اسلامی به کارویژه‌های اقتصادی مصرف، تولید، توزیع، نظریه قیمت، بانکداری اسلامی، سیاست مالی، مالیه عمومی، بیمه تجاری و مانند آنها را نام برد.

کتاب نقدی از ایدئولوژی‌های

این کتاب نگاهی به ارزشهای اقتصادی اسلام در زمینه اندیشه اقتصادی جدید است و جنبه تحلیلی دارد. نویسنده کوشیده است که نشان دهد اسلام می‌تواند شیوه‌ای عملی و چارچوب اجتماعی-اقتصادی فراگیری ارائه کند. به همین سبب، علاوه بر تحلیل نظری مسائل گوناگون اقتصادی جهان اسلام، پیشنهادهای عملی را نیز برپایه ارزشهای اسلامی زندگی برای تصمیمات سیاسی ارائه کرده است. در تألیف این کتاب علاوه بر قرآن مجید و احادیث، از آثار مؤلفان برجسته اسلامی بهره‌یابی

سرمایه‌داری، کمونیسم، سوسیالیسم، فاشیسم و اسلام دارد. همچنین اثرات این ایدئولوژی‌ها را بر رفتار انسان می‌سنجد و مفهوم قرآنی تاریخ و کاربردهای آن را در اقتصادیات شرح می‌دهد. کتاب همچنین برخی مسائل مهم در زمینه توسعه و برنامه‌ریزی، مانند فقر، انتقال تکنولوژی و کوششها برای تأسیس صندوق بین‌المللی اسلامی پول و بازار مشترک اسلامی را بررسی می‌کند.

این کتاب ۴ بخش دارد. در بخش نخست، با عنوان «مفهوم اقتصاد اسلامی، در ۳ فصل هدفها و فرضیات کتاب، روش‌شناسی اقتصاد اسلامی، بررسی تطبیقی اقتصاد اسلامی و قوانین اقتصاد اسلامی مطالعه می‌شود. در بخش دوم، با عنوان «رهیافتهای اسلامی به کار ویژه‌های اقتصادی مشترک میان همه نظامها»، طی ۴ فصل مسائل مربوط به مصرف و رفتار مصرف‌کننده، عوامل تولید و مفهوم مالکیت، برخی مسائل و موضوعها پیرامون عوامل تولید، توزیع درآمد و ثروت در اسلام

مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. بخش سوم، با عنوان «برپاداشت اقتصاد خرد و کلان اقتصاد اسلامی»، در ۸ فصل مسائل نظریه قیمت در دولت اسلامی، نظریه بانکداری بدون بهره در اسلام، بانکهای اسلامی و شرکتهای سرمایه‌گذاری، وامهای مصرفی و غیرمصرفی در اسلام، سیاست مالی و بودجه‌بندی در اسلام، برخی از جنبه‌های مالیه عمومی در اسلام، اصول تجارت و بازرگانی در اسلام و شرکتهای بیمه اسلامی در تئوری و عمل مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در بخش چهارم، با عنوان «اقتصاد تطبیقی و توسعه» طی ۸ فصل مباحث نظام اقتصادی اسلام و دیگر نظامها، نظام اجتماعی اسلام و برنامه‌ریزی و توسعه در اسلام مطرح می‌شود. محمد عبدالمنان، فارغ‌التحصیل دانشگاه میشیگان آمریکاست و در دانشگاههای مختلف جهان اسلام تدریس کرده‌است.

توجه به اقتصاد سیاسی

Staniland, Martin. *What Is Political Economy? A Study of Social Theory and Under Development*. New Haven: Yale University Press, 1985. PP. 229.

Gill, Stephen; and David Law. *The Global Political Economy: Perspectives, Problems and Policies*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1988. PP. 394.

اقتصاد و روابط بین‌الملل را دربر می‌گیرد. نظریه‌های مربوط به اقتصاد سیاسی، در

اقتصاد سیاسی یک زمینه مطالعاتی کلی است که رشته‌های تخصصی سیاست،

سیاست و اقتصاد، مسائل مطرح شده تنها مسائل فنی مربوط به اداره امور اقتصادی نیستند، بلکه بیشتر سئوالاتی هستند پیرامون این موضوع که مطلوبترین نظم اجتماعی کدام است و به نفع کیست؟ از این رو مسئله رابطه بازار و حکومت لزوماً با مسائل مربوط به فلسفه سیاسی پیوند می‌یابد.

فیلسوفان سیاسی، که جهت‌ارائه طرحی برای یک جامعه خوب تلاش می‌کنند، به‌ناگزیر فرضیاتی را در مورد طبیعت بشر مطرح می‌سازند. در این میان، توجه ویژه‌ای به این امر می‌شود که طبیعت مزبور تا چه حد ثابت است و تا چه میزان تحت تأثیر شرایط متفاوت اجتماعی تغییر می‌کند. از نظر برخی فیلسوفان طبیعت بشر نسبتاً ثابت و تغییرناپذیر است و بنابراین نهادهای اجتماعی تنوع و گستره محدودی دارند. براساس این نظر، ابنای بشر، به دلیل منطقی عمل کردن، برای تأمین نفع شخصی رابطه اجتماعی برقرار می‌کنند. نهادهای اقتصادی با پیوندیافتن خودبه‌خودی این اعمال فردی، شکل می‌گیرند. درحالی‌که، حکومت محصول آگاهانه اراده جمعی انسانهاست. حکومت به طریقی منفی امور اقتصادی را تنظیم می‌نماید، یعنی تنها به‌عنوان یک محافظ، آزادی‌های فردی و نظم اجتماعی را تضمین می‌کند. از سوی دیگر، به علت افزایش درگیری حکومت در حیات اقتصادی، برخی نظریه‌پردازان دولت را به‌عنوان عاملی می‌نگرند که نقشی مثبت‌تر، گرچه موقت، در جهت پرورش فرهنگ کارآفرینی با سمت‌گیری به سوی بازار ایفا می‌کند. درمقابل، عده‌ای دیگر طبیعت

غرب، از آخرین محصولات تلاش فکری برای درک رابطه میان سیاست و اقتصاد به‌شمار می‌آیند. اغلب نظریه‌پردازان این زمینه نه تنها مایل هستند چگونگی ارتباط اقتصاد و سیاست با یکدیگر را توصیف کنند، بلکه می‌خواهند نشان دهند که این دو چگونه باید با یکدیگر رابطه داشته باشند و به یکدیگر شکل دهند. بنابراین، بحث درباره اقتصاد سیاسی مستلزم تحلیل راههایی است که از طریق آنها سیاست به اقتصاد و اقتصاد به سیاست شکل می‌دهد. همچنین بحث مزبور شامل تحلیل راههایی می‌شود که در طول تاریخ برای سیاسی‌دانستن برخی پدیده‌ها و اقتصادی‌دانستن پاره‌ای دیگر مطرح شده‌اند.

اقتصاد سیاسی، همان‌گونه که از نام آن پیداست، با دو مفهوم اقتصاد و سیاست سر و کار دارد. اغلب مفهوم اقتصاد با عملکرد بازار مشخص و قرین می‌شود. درحالی‌که، سیاست با حکومت و عمل اقتدارگرایانه پیوند دارد. حکومت به‌عنوان نهادی اجتماعی اغلب مورد تأیید است، اما این فکر در مورد بازار با بحث و تردید بیشتری روبه‌رو می‌باشد.

طرفداران سرمایه‌داری مایل هستند که بر خصوصیت خودبه‌خودی، منظم و کارآبودن عملکرد بازار تأکید ورزند. درمقابل، منتقدان گوناگون سرمایه‌داری، که آن را نامنظم می‌دانند، بر خطرات، عدم کارایی و بی‌عدالتی‌هایی تأکید می‌ورزند که با دادن آزادی بیش از اندازه به بازار به‌وجود می‌آیند. اینان اغلب ایمان زیادی به توان بالقوه حکومت برای برنامه‌ریزی نیکخواهانه اقتصادی دارند. البته، در زمینه پیوند میان

بشر را به میزان زیاد تحت تأثیر شرایط تاریخی می‌دانند. به عقیده اینان شرایط اجتماعی نسبت به فردگرایی ذاتاً تملک طلب، نیروی اصلتری محسوب می‌شود. این شرایط می‌تواند سبب پرورش استعدادها یا سرکوب آنها شود و به تمایلات شکل دهد. ساختار و گستره بازار، بویژه تا جایی که بر تعادل قوا میان سرمایه و کار تأثیر گذارد، جنبه مهمی از این شرایط است. در این طرز فکر حکومت می‌تواند به طور خلاق برای ساختن مجدد شرایط اجتماعی به کار گرفته شود، به نحوی که نظم اجتماعی متکی به مبارزه بی‌پایان «همه علیه همه» نباشد.

در دورانهای اخیر به خاطر پیچیده‌تر شدن روابط اقتصادی بین‌المللی و فشارهایی که برای توسعه اقتصادی در کشورهای جهان سوم وجود دارد، نظریه پردازی در زمینه اقتصاد سیاسی پیچیده تر شده است. ارائه نظریه‌هایی که پیچیدگی و تنوع روابط کنونی را دربر گیرد نیز خود با مشکلات فراوانی روبه‌روست. به این ترتیب که ممکن است نظریه ارائه شده فرمولهایی انتزاعی و پیچیده را مطرح سازد که مشحون از واژه‌های نامفهوم ایجادکننده سردرگمی بوده و در نتیجه فاقد سادگی لازم باشند. همچنین امکان دارد برای حفظ سادگی و جهان شمول بودن، نظریه‌هایی مطرح شوند که هم جهانی نباشند و هم ساده‌سازی در آنها بیش از حد صورت گرفته باشد. به طور خلاصه، به نظر می‌رسد که تعارضی میان جامعیت و قابل فهم بودن وجود دارد. نظریه پردازان معتقدند که فرمولهای پیچیده‌تر و جامع‌تر در مقابل سیاست‌گذاران، مردان

عمل و افراد غیرمتخصص به تحلیل روشن و دست‌به‌نقد نیاز دارند. تحلیلهایی که هم علاقه‌مندان بالقوه را به دنبال کردن موضوع ترغیب کند و هم بتواند آن را بسادگی برای درک حوادث جاری به کار برد. به علاوه، به خاطر گسترش و پیچیده‌تر شدن روابط اقتصادی بین‌المللی و عدم موفقیت بسیاری از طرحهایی که در گذشته برای توسعه کشورهای جهان سوم ارائه شدند، تحلیل اقتصاد سیاسی دیگر نمی‌تواند محدود به روابط میان ملتها و حکومت‌هایشان باشد، بلکه باید خصوصیتی جهانی داشته باشد و بسیاری از مسائل مربوط به این حوزه را در سطح جهانی مطرح ساخته، پاسخ گوید.

مشکلات ناشی از نیاز به نظریه‌هایی که جامعیت و سادگی داشته باشند و به جنبه جهانی اقتصاد سیاسی توجه کنند، پاره‌ای از متخصصان را به نوشتن کتابهایی برانگیخته که به این مسائل پاسخ گویند، از جمله می‌توان به دو کتاب اقتصاد سیاسی چیست؟ مطالعه‌ای درباره نظریه اجتماعی و توسعه نیافتگی و اقتصاد سیاسی جهانی: چشم‌اندازها، مسائل و خط‌مشی‌ها اشاره کرد. مؤلف کتاب نخست اظهار می‌دارد که کوشیده است شبکه پیچیده عقاید ابراز شده در زمینه اقتصاد سیاسی را تا حد ممکن با بیانی روشن شرح دهد و در عین حال، از غرق شدن در جزئیات مربوط به بحثهای حرفه‌ای و تخصصی در این زمینه اجتناب ورزد. این کتاب حاوی ۳ فصل کلی است و ۴ فصل در مورد انواع «اقتصاد سیاسی» و بویژه کاربرد آنها در جهان سوم است. در فصل یکم این سؤال

خاص به کار گرفتن یک رهیافت مارکسیستی برای فهمیدن سیاست جهان سوم مورد توجه قرار گیرد. در فصل هفتم مسائل مربوط به نیاز به نظریه‌ها و همچنین کاربردها و جذبه‌های انواع مختلف نظریه‌ها مطرح می‌شود.

عنوانهای تقسیم‌بندی کتاب عبارتند از: «مقدمه»؛ «سرگرمی، نظریه یا مسئله»؛ «سقوط و صعود اقتصاد سیاسی»؛ «اقتصاد سیاسی جدید»؛ «تقدم سیاست»؛ «اقتصاد سیاسی بین‌المللی»؛ «مارکسیسم به مثابه اقتصاد سیاسی»؛ «نتیجه‌گیری‌ها».

مؤلفان کتاب اقتصاد سیاسی جهانی: چشم‌اندازها، مسائل و خط‌مشی‌ها، در نوشته خود توجه را به دو موضوع اصلی معطوف کرده‌اند. نخست، نیروهای اجتماعی که عمدتاً ماهیت اقتصادی دارند، و دوم، نیروهایی که عامل امنیت آنها را به یکدیگر پیوند داده‌است. از جمله نیروهای اجتماعی دارای ماهیت اقتصادی می‌توان به فراملی شدن اقتصاد و رقابت نظامی-صنعتی اشاره کرد. فراملی شدن متضمن جهانی‌گشتن تولید، سرمایه، جریان تکنولوژی و رشد تجارت جهانی است؛ که اغلب از طریق فعالیتهای شرکت‌های چندملیتی صورت می‌گیرد. البته، در گرایش به سوی جهانی شدن جنبه‌های معینی از فرهنگ نیز مؤثر است. آنچه به طور متعارف ساختار امنیتی نامیده می‌شود و همچنین ساختارهای تولید، دانش، تکنولوژی و مبادله و تهدید نسبت به سیستم‌های محیط زیست و بقای انواع در چارچوب موضوع اصلی دوم قرار می‌گیرد.

درعین حال که این دو موضوع اصلی به

مطرح می‌شود که چرا بحث در مورد اقتصاد سیاسی رواج دارد. همچنین انواع نظریه‌های مربوط به اقتصاد سیاسی مورد شناسایی قرار گرفته، دسته‌بندی می‌شوند. به علاوه، این پرسش نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد که آیا این نوع نظریه‌های کلی عملی یا سودمند هستند یا خیر. در فصل دوم تاریخچه بحث‌های اقتصاد سیاسی مورد توجه است و انتقادهای علم اقتصاد و سیاست از این بحث‌ها بررسی می‌شوند. مباحث ۴ فصل بعدی متوجه تلاشهایی است که برای مشخص ساختن رابطه میان سیاست و اقتصاد صورت می‌گیرد. در فصل سوم با به‌کارگرفتن مفروضات و زبان اقتصاد نئوکلاسیک، در مورد رفتار سیاسی، راه‌حلی بررسی می‌گردد که براساس آن به اقتصاد نسبت به سیاست تقدم داده می‌شود. طی فصل چهارم نظر مخالف مورد بررسی قرار می‌گیرد و سیاست بر اقتصاد اولویت می‌یابد. در فصل پنجم روایت‌های لیبرالی، سوداگرایانه و رادیکال از اقتصاد سیاسی بین‌المللی بیان می‌شود. محور بحث در این فصل چگونگی تأثیر مطرح شدن رابطه میان نیروهای خارجی (بین‌المللی) و داخلی بر نحوه مرتبط ساختن سیاست و اقتصاد است. آیا اضافه شدن این بُعد سبب می‌شود نظریه بهتری به وجود آید؟ آیا تنها بر پیچیدگی بحث افزوده می‌شود؟ یا تنها سبب می‌گردد که نظریه‌های موجود بار دیگر در سطحی گسترده‌تر تنظیم شوند؟ در فصل ششم بیان سنتی اقتصاد سیاسی، یعنی مارکسیسم، مورد توجه قرار می‌گیرد. در این فصل سعی می‌شود سیاست‌هایی که با مفروضات پایه‌ای مارکسیسم به وجود آمده‌اند، درک شوند و مسائل

«لیبرالیسم اقتصادی و انتخاب عمومی»؛ «مارکسیسم و نظام جهانی»؛ «مفاهیم اساسی: قدرت، ساختار و استیلا». فصلهای هفتم و هشتم، بخش دوم را تشکیل می‌دهند که عنوان آن «موضوعات اصلی» است. عنوانهای این دو فصل به ترتیب عبارتند از: «قدرت و سرمایه»؛ «رقابت صنعتی - نظامی در اقتصاد سیاسی جهانی». بخش سوم، زیر عنوان «نظام پس از جنگ»، شامل فصلهای نهم تا پانزدهم می‌شود. «اقتصاد سیاسی پس از جنگ»؛ «رقابت درون دولت»؛ «فراملی شدن و جهانی گشتن»؛ «پول، مالیه و روابط کلان اقتصادی»؛ «شرکتهای فراملی و تولید جهانی»؛ «تجارت و سیاست حمایتی»؛ «انرژی و قضیه نفت بین‌المللی»؛ «روابط شمال و جنوب»؛ «دولتهای کمونیست و روابط شرق و غرب» به ترتیب عنوانهای فصلهای نهم تا پانزدهم را تشکیل می‌دهند. فصل شانزدهم، با عنوان «استیلای آمریکا و نظم بین‌المللی»، و فصل هفدهم، تحت عنوان «تعارضها، مسائل و دورنماهای آینده»، در مجموع بخش چهارم را تشکیل می‌دهند. عنوان کلی این بخش نیز «دورنماهای آینده» است.

مطالب کتاب تداوم و یکپارچگی می‌دهند. این مطالب چنان به دنبال هم قرار گرفته‌اند که ابتدا نظریه و روش مطرح می‌شود و به دنبال آن تحلیل کاربردی قرار می‌گیرد. به علاوه، تقسیم‌بندی‌ها چنان است که خوانندگان مختلف، براساس زمینه‌ها و علایق متفاوت، می‌توانند با سهولت به گونه‌ای منتخب از مطالب کتاب استفاده کنند.

چارچوب کلی کتاب به ترتیب زیر است: در بخش یکم ساختار نظریه‌ای و مفهومی شکل می‌گیرد. در بخش دوم جنبه‌های مختلف دو موضوع اصلی بررسی می‌شود. در بخش سوم ساختار نظریه‌ای و مفهومی با تفصیل در مورد دوران پس از ۱۹۴۵ پیاده می‌شود. در بخش چهارم نیز دورنماها و مسائل مربوط به اقتصاد سیاسی مورد بحث قرار می‌گیرد. عنوانهای بخشهای چهارگانه و تقسیم‌بندی‌های فرعی آنها به قرار زیر است: بخش یکم، تحت عنوان «چشم‌اندازها و مفاهیم»، فصلهای یکم تا ششم کتاب را دربر می‌گیرد. عنوانهای این فصلها به ترتیب عبارتند از: «بسوی یک اقتصاد سیاسی جهانی یکپارچه»؛ «چشم‌اندازها و ارزیابی آنها»؛ «واقعگرایی، سوداگری و سلطه بین‌المللی»؛

عراق از انقلاب تا دیکتاتوری

Farouk- Sluglett, Marion; and Peter Sluglett. *Iraq Since 1958: From Revolution to Dictatorship*. London: KPI Limited, 1987. PP.232.

کشاورزی در تقریباً همه کشورهای عرب کاهش یابد، و از سوی دیگر، مهاجران جدید در اکثر مناطق عمده شهری بحرانهایی را در زمینه مسکن، شغل، حمل و نقل، و دیگر خدمات به وجود آورده‌اند. مهاجرت همچنین سبب ناپسامانی‌های اجتماعی و فرهنگی در میان تازه‌واردهایی شده است که باید خود را با شیوه زندگی و ایستارها و ارزشهای شهری جدید سازگار نمایند.

دوم، از زمان افزایش قیمت نفت، در اوایل دهه ۱۹۷۰، دگرگونی‌های مهمی در توازن قوا در جهان عرب رخ داده است. این افزایش، عربستان سعودی و دولتهای خلیج فارس را قادر ساخت به نیروهای مهمی در منطقه تبدیل شوند. یکی از آثار جنبی ثروت جدید نفتی نوعی از مهاجرت است که براساس آن صدها هزار نفر در میان کشورهای غنی و فقیر منطقه در رفت و آمدند و این امر تاحدی به یکپارچگی اقتصادی و اجتماعی کلی منطقه منجر شده است.

سوم، افزایش سرمایه‌گذاری دولتهای غنی‌تر و بالارفتن سریع قدرت خرید جامعه، به میزان زیادی ادغام کل منطقه در اقتصاد جهانی غرب را سرعت بخشید. در نتیجه، غرب کوشید هرچه بیشتر به خاورمیانه به عنوان یک بازار اساسی برای مواد غذایی و کالاهای

از جنگ جهانی دوم به بعد، بسیاری از دولتهای عرب در خاورمیانه و شمال آفریقا یک سلسله طفیانهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را پشت سر گذاشته‌اند. با وجود ترکیب خاص حکومتهای منطقه، این طفیانها به طور کلی از نظر محتوا مشابه بوده‌اند. طبقات مالک که سلطه سیاسی داشتند، سرنگون شدند (در شمال آفریقا نیز مهاجران اروپایی اخراج گردیدند) و اقشار اجتماعی که در رده‌های پایین طبقات متوسط ریشه داشتند، جای آنها را گرفتند. همچنین در تعداد زیادی از این دولتها نظامهای سیاسی که بریتانیا و فرانسه به وجود آورده بودند، ازهم پاشیدند و نظامهای تک‌حزبی، که اغلب شکل دیکتاتوری نظامی را دارند، جای آنها را گرفتند. به علاوه، فعالیتهای اقتصادی در انحصار حزب حاکم یا دسته‌ای که برآن مسلطند، قرار گرفت و دولت خود را متعهد به «توسعه» ساخت، اکثر این پدیدارها را می‌توان در همه دولتهای منطقه، از مراکش تا عراق مشاهده کرد.

در دو دهه گذشته گرایشهای مهم و مرتبط به یکدیگر نیز ظاهر شده‌اند:

نخست، افزایش بسیار زیاد مهاجرت از روستا به شهر. این امر از یک طرف سبب شده است که محصولات و توان تولیدی

و سیاسی خود را در صحنه جهانی از دست داده‌اند.

نویسندگان کتاب عراق از ۱۹۵۸ به بعد: از انقلاب تا دیکتاتوری می‌گویند که با آگاهی از این دگرگونی‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مطالب خود را به رشته تحریر درآورده‌اند. آنان اظهار می‌دارند که اندک بودن اطلاعات اجتماعی و اقتصادی و عدم امکان جمع‌آوری داده‌های لازم جهت تحلیل اجتماعی و اقتصادی جامعه معاصر عراق، ایشان را به سوی نوشتن یک تاریخ سیاسی سوق داده‌است. به هر حال، آنان مدعی‌اند که کوشش به عمل آورده‌اند تا با توجه به آنچه که در اختیار دارند تصویری هرچه عینی‌تر و شرحی هرچه دقیق‌تر از وضعیت عراق را به دست دهند. نویسندگان کتاب می‌گویند که از مصاحبه با ناظران عراقی و غیرعراقی این نکته روشن می‌شود که اکثر جمعیت این کشور از دیکتاتوری موجود می‌ترسند و آن را حقیر می‌شمارند.

مطالب کتاب که برحسب توالی تاریخی آمده، در ۸ فصل تنظیم شده است. در فصل اول وضعیت عراق از جنبه‌های گوناگون، از زمان امپراتوری عثمانی تا سرنوشتی رژیم پادشاهی، مرور می‌شود. در فصل دوم وضعیت در زمان حکومت عبدالکریم قاسم بررسی می‌شود. فصل سوم به تحلیل دوران حکومت عبدالسلام عارف و عبدالرحمن عارف اختصاص دارد. بحث فصل چهارم شامل قدرت گرفتن حزب بعث و کودتای ۱۹۶۸، و نیز مسائل مربوط به تحکیم پایه‌های این حکومت می‌شود. در فصل پنجم مسائل مربوط

سرمایه‌ای بادوام توجه کند. درعین حال، این منطقه به طور روزافزون از بحرانهای اقتصادی غرب تأثیر می‌پذیرد.

چهارم، از لحاظ سیاسی حکومت‌های عرب که تقریباً همگی به طور ذاتی طرفدار غرب هستند، کم‌وبیش وحدت شکلی می‌یابند. این امر جای کمی برای نفوذ شوروی، جز در حوزه تجارت، بویژه فروش اسلحه، باقی می‌گذارد. تحول مزبور را می‌توان تا حدی به شکست یا در حاشیه قرارگرفتن نیروهای چپ عرب در دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ و سپس ظهور دیکتاتوری‌ها و رژیم‌های استبدادی در اکثر دولتهای عرب، غیرسیاسی شدن تدریجی بخش‌های وسیعی از مردم و درگیری فزاینده آنان در مسابقه خرید کالاهای مصرفی نسبت داد.

پنجم، در همه رژیم‌های عرب گرایش در جهت اتخاذ سیاست‌هایی قابل ملاحظه است که بیشتر متوجه داخل کشور هستند. امروزه حوادثی که در یک کشور عرب رخ می‌دهد لزوماً به موضوعی تبدیل نمی‌شود که توجه دیگر دولتهای عرب را به طور اساسی به خود جلب کند، مگر آنکه بر منافع حیاتی آنها تأثیر گذارد.

سرانجام، باید به برخی تحولات مهم اشاره کرد که از میانه دهه ۱۹۸۰ رخ داد. کاهش سریع قیمت‌های نفت وضعیت جدیدی را در سطح بین‌المللی و منطقه‌ای به وجود آورد که آثار آن هنوز بدرستی روشن نیست. در حال حاضر، اگرچه کشورهای عمده تولیدکننده نفت هنوز سلطه خود بر منطقه را حفظ کرده‌اند، اما مقداری از نیروی اقتصادی

به ایجاد وحدت داخلی و سرانجام جنگ ۷۵-۱۹۷۴ مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل ششم به اوضاع داخلی عراق و مناسبات آن با همسایگانش در فاصله سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۰ توجه می‌شود. فصل هفتم به بررسی

وضعیت اقتصادی و اجتماعی عراق از ۱۹۵۸ به بعد اختصاص دارد. در آخرین فصل جنگ عراق و ایران و آثار سیاسی و اقتصادی آن مورد توجه قرار می‌گیرد.

جریان دیپلماسی آمریکا از انقلاب این کشور تا زمان حاضر

Jones, Howard. *The Course of American Diplomacy, from the revolution to the Present*. 2nd ed. Chicago: The Dorsey Press, 1988. PP.718.

این کتاب وجود ارتباط میان سیاست داخلی و سیاست خارجی را در دیپلماسی آمریکا تأیید می‌کند. در عین حال، می‌پذیرد که حتی در سیاست خارجی این کشور طی قرن بیستم نیز میراث تاریخی نقش ایفا می‌کند. به نظر مؤلف سیر طبیعی وقایع، ماجراهایی را شکل می‌دهد که رهبران از دیدگاه خود به آنها می‌نگرند، و بنابراین سیاستگذاران در خلأ تصمیم نمی‌گیرند. این وقایع هم‌زمان و پشت سرهم رخ می‌دهند و تنها در برخی اوقات قابل کنترل هستند. اگر این توهم پیش آید که تاریخ به گونه‌ای منظم جریان دارد، سیاستگذاران در برابر این انتقاد که چرا «الگوهای» ادعایی در تاریخ را ندیده‌اند، توجیهی ندارند. برعکس، اگر این اعتقاد وجود داشته باشد که وقایع عمدتاً غیرقابل کنترلند، مخصمه سیاستگذاران برای رویارویی با مسائل قابل درک می‌شود. در عین حال، بندرت امکان ارائه تحلیلی حتی ساده وجود خواهد داشت. باتوجه به این دو دیدگاه، از برداشت مؤلف چنین برمی‌آید که تاریخ روندی پیچیده است که

در این کتاب شخصیتها، منافع امنیتی، گرایشهای توسعه طلبانه نهفته در پس سیاست خارجی آمریکا مورد توجه قرار گرفته است. به اعتقاد مؤلف، که استاد تاریخ دانشگاه آلاباما است، سیاست خارجی آمریکا هنگامی مؤثرترین نتایج را به بار آورده است که در جریان آرمانگرایی (ایده آلیسم) و واقعگرایی (رالیسم) در روشها و هدفها به موازات هم حرکت کرده‌اند.

در حالی که دیپلماتهای اروپایی معمولاً از توازن قوا، منافع اقتصادی و امپریالیسم سخن به میان آورده‌اند، توجه سیاستمداران آمریکا به زمینه‌هایی چون حقوق طبیعی، تصور طرفداران جمهوری از حکومت مردم، تجارت آزاد، حقوق بیطرفی و آزادی دریاها و... معطوف بوده است، هرچند این سیاستمداران قبول داشتند که اولاً تحقق این ایده‌ها با مسئله قدرت ارتباط کامل دارد و ثانیاً طریق عقلایی همانا حفظ منافع حیاتی آمریکاست تا اتخاذ سیاستی صرفاً آرمانگرایانه که امنیت ملی این کشور را به مخاطره افکند.

پس از جنگ جهانی دوم، و تعقیب این سیاست در دوره‌های ریاست جمهوری آیزنهاور، گندی و جانسون در شکل‌های ویژه آن را مورد تحلیل قرار می‌دهد. گرایش آمریکا به سیاست تشنج‌زدایی در دوره نیکسون و بازگشت به نوعی انزواگرایی جدید در عصر کارتر و سرانجام احیای سیاست سددندی در دوران ریگان مباحث دیگر این کتاب را تشکیل می‌دهند.

بندرت قابل پیش‌بینی است، و سیاست‌گذاران آمریکایی نیز در چنین قالبی عمل می‌کنند. مؤلف در ۲۶ فصل جریان دیپلماسی آمریکا را از انقلاب این کشور (۱۷۷۵) تا پایان دوره ریاست جمهوری رونالد ریگان (۱۹۸۸) بررسی می‌کند. او دیپلماسی آرمان‌گرایانه ویلسون در جنگ جهانی اول و به دنبال آن حرکت آمریکا به سوی نوعی انترناسیونالیسم، و نیز ریشه‌های جنگ سرد و اتخاذ سیاست سددندی در اروپا و خاور دور،

سیاست‌گذاری در فرانسه، از دوره دوگل تا میتران

Godt, Paul (ed.) *Policy Making in France, From de Gaulle to Mitterrand*. London: Printer Publishers, 1989. PP. 257.

می‌کند دیگر همانند سابق نیست: امپراتوری استعماری سابق فرانسه فعلاً، در بهترین حالت، تنها در حد یک منطقه نفوذ برای جمهوری فرانسه است، اروپا رشد یافته و خود را برای چالش‌های هرچه بزرگتر مهیا می‌سازد، نظام دوقطبی جنگ سرد جای خود را به نظام چندقطبی پیچیده و نامشخصی داده و به اثبات رسیده است که ابرقدرتها در برابر موانع اقتصادی و حتی نظامی آسیب پذیرند. آیا جمهوری پنجم می‌تواند خود را از این تحولات مصون نگاه دارد؟ آیا نهادها و روندهای سیاست‌گذاری پیش‌بینی شده در این جمهوری می‌تواند انتظارات دهه‌های پیش‌روی را برآورد؟

برای پاسخگویی به این سئوالات کنفرانسی علمی در ژوئن ۱۹۸۸، یعنی مقارن با

هنگامی که جمهوری پنجم فرانسه در ۱۹۵۸ پا به عرصه وجود نهاد، عده کمی فکر می‌کردند که عمر آن از عمر بانی‌اش، ژنرال دوگل، بیشتر باشد و یا بتواند فرانسه را از بحران الجزایر برهاند. در عمل معلوم شد که این جمهوری نه تنها توانست از جنگ استعماری در فرانسه بیرون آید، بلکه توانست شورش دانشجویی مه ۱۹۶۸ فرانسه و در پی آن استعفای ژنرال دوگل، در ۱۹۶۹، تغییرات اقتصادی و اجتماعی و بحرانهای دهه ۱۹۷۰ و سرانجام سپردن قدرت به سوسیالیستها در دهه ۱۹۸۰ را پشت سر گذارد؛ به طوری که امروزه به نظر می‌رسد که این جمهوری کاملاً استقرار یافته است.

اما در دنیا تغییراتی رخ داده است و یقیناً مجموعه‌ای که در آن، فرانسه عمل

مسائلی چون نقش سیاست فرهنگی فرانسه (که سابقه‌ای طولانی در گذشته دارد) و یا سیاست دفاعی این کشور و خصوصاً روابط آن با آمریکا خالی به نظر می‌رسد. ولی در هر حال، کتاب حاضر از لحاظ برقراری تعادل میان مهمترین مباحث مربوط به سیاست خارجی فرانسه انسجام کافی را داشته، می‌کوشد مثالهای زنده‌ای از کنش متقابل میان روند سیاسی و سیاست عمومی به دست دهد و سرانجام اثبات کند که جمهوری پنجم همچون ۳۰ سال گذشته توان رویارویی با تحولات جدید را دارد.

زمان انتخابات ریاست جمهوری و مجلس قانونگذاری فرانسه، در دانشگاه آمریکایی پاریس تشکیل شد. در این کنفرانس ۱۶۰ پژوهشگر از سراسر اروپا و آمریکا شرکت جستند. کتاب حاضر طی ۵ بخش حاصل گزارشهای ارائه شده در این کنفرانس را در اختیار عموم می‌گذارد. این بخشها عبارتند از: «نهادهای جمهوری پنجم»؛ «نیروهای سیاسی»؛ «سیاست اقتصادی»؛ «سیاست اجتماعی» و «سیاست خارجی فرانسه». کتاب با نتیجه‌گیری به پایان می‌رسد. بدیهی است که موضوعات ارائه شده جهت درک کامل سیاست خارجی فرانسه کافی نیست و جای

دولتها و انقلابهای اجتماعی؛ بررسی تطبیقی انقلابهای فرانسه، روسیه و چین

Skocpol, Theda. *States & Social Revolutions; A Comparative Analysis of France, Russia & China*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. PP. 407.

آن‌گونه که تاریخ نشان می‌دهد، روشن شود. مطالب بعدی کتاب در دو بخش تنظیم شده است. در بخش نخست، با تحلیل دولت و مبارزات طبقاتی و وضعیت بین‌المللی بورژوازیها، تزارها و رژیمهای کهن امپراتوری چین، بحرانهای و برخوردهای انقلابی در فرانسه، روسیه و چین شناخته می‌شوند. در بخش دوم، انقلابها از روزهای آغازین درگیری تا برقراری ثبات نسبی و شکل‌گیری حکومتهایی با ساختار جدید، یعنی مشخصاً مدل حکومت دوره ناپلئون در فرانسه، استالینیستها در روسیه و حکومت

این کتاب از جمله کتابهایی است که به مسائل کهنه از زاویه‌ای جدید می‌نگرد و چارچوبی برای تحلیل انتقال اجتماعی-انقلابی در تاریخ مدرن جهان به دست می‌دهد. نویسنده از روش تاریخ تطبیقی برای فراهم کردن مبنای تشریح دلایل و نتایج انقلابهای فرانسه (۱۷۸۷-۱۸۰۰)، روسیه (۱۹۱۷-۱۹۲۱) و چین (۱۹۴۹-۱۹۱۱) استفاده می‌کند. اصول تحلیل در مقدمه کتاب توضیح داده شده است تا جهت‌گیری مشخص نوشته در مورد خصوصیت انقلابهای مزبور،

دولتهای سنتی و یا فتودال در مورد چین کاربرد داشته باشند. او سرانجام به این نتیجه می‌رسد که دلایل انقلابها را تنها می‌توان با توجه به روابط متقابل ویژه میان ساختارهای طبقه و دولت و نیز کنش متقابل تحولات داخلی و بین‌المللی دریافت. مؤلف، فرانسه را به عنوان بخشی از برنامه کلی مطالعه تحولات سیاسی تطبیقی کشورهای اروپای غربی در کانون توجه قرار می‌دهد، گرچه مشابهتهای این دولت با انگلستان و وجود نقاط مشترک بسیار میان رژیم مطلق‌گرای آن با امپراتوری چین را از نظر دور نمی‌دارد. او سرانجام به این نتیجه می‌رسد که روندهای انقلاب چین و فرانسه مشابهتهای اساسی دارند: هر دو انقلاب با شورشهای طبقه بالای زمین دار علیه پادشاهان مستبد شروع شدند، در هر دو مورد شورشهای دهقانی به وقوع پیوستند و هر دو به تشکیل حکومتهای دیوانسالار انجامیدند. مؤلف رژیم سابق روسیه و روسیه انقلابی را به گونه‌ای مشابه چین و فرانسه مورد تحلیل قرار می‌دهد و تحلیل به ساختارهای دهقانی و سازمان دولت را وسیله مؤثری برای درک انقلاب پرولتاریایی روسیه پس از ۱۹۱۷، بویژه در فاصله سالهای ۱۹۲۱ و اوایل دهه ۱۹۳۰، می‌داند.

کمونیستی چین، پس از اواسط دهه ۱۹۵۰، دنبال می‌شود. در این بخش به تلاشهای رهبران انقلاب جهت برپایی دولت و نیز ساختارها و تشکیلات جدید در جوامع انقلابی توجهی خاص مبذول می‌شود. در کتاب مذکور انقلابهای فرانسه، روسیه و چین در حرکت از رژیمهای کهنه به رژیمهای انقلابی به مثابه ۳ نمونه قابل مقایسه از یک الگوی انقلابی—اجتماعی منسجم نگریسته می‌شود. در نتیجه، مشابهتها و نیز ویژگی‌های این انقلابها به گونه‌ای نسبتاً متفاوت از مباحث نظری یا تاریخی پیشین تشریح شده‌اند.

برخلاف اکثر مطالعات به عمل آمده در مورد این سه انقلاب، که مثلاً انقلاب روسیه را بر پایه انقلاب فرانسه و یا انقلاب چین را بر پایه انقلاب روسیه تشریح می‌کنند، مؤلف مطالعه تطبیقی این سه انقلاب را به گونه‌ای دیگر به انجام می‌رساند. وی در مورد چین، ریشه‌های انقلاب را به طور مفصل و عمیق بررسی کرده، می‌کوشد موفقیتها و شکستهای نسبی شورش تاپیه، جنبش ناسیونالیستی کومین‌تانگ و حزب کمونیست چین را با توجه به تحولات تاریخی آنها در کل جامعه چین بررسی کند. او تردید می‌کند که طبقه بندی‌های اجتماعی—علمی بتوانند مانند

مبارزه گورباچف در راه اصلاحات اقتصادی؛ روند اصلاحات شوروی (۱۹۸۵-۱۹۸۸)

Aslund, Anders. *Gorbachev's Struggle for Economic Reform; The Soviet Reform Process, 1985-88*. London: Printer Publishers, 1989, PP.219.

نظرات و عقاید گوناگونی وجود خواهد داشت. هدف نویسنده آن است که از بررسی انجام اقدامات مربوط به دگرگونی‌های منظم، به بیرون از نظام موجود مالکیت راه یابد و ۴ گروه از اقدامات را که دارای تفاوت‌های کیفی هستند، مشخص کند. این اقدامات از نظر نویسنده عبارتند از: دگرگونی‌ها در چارچوب مناسبات سنتی جامعه شوروی؛ اصلاحات در زمینه و سطح سرمایه‌گذاری‌ها؛ اصلاحات اقتصادی و وظایف اساسی دولت؛ و سرانجام، سیاست جدید در مورد تعاونی‌ها و سرمایه‌گذاری‌های خصوصی.

نویسنده با این نظر که خواننده کتاب با نظام سیاسی-اقتصادی و اجتماعی و نیز با تاریخ روند اقتصادی شوروی آشناست، می‌کوشد تا تحلیلی فراگیر از تحولات اصلاحات اقتصادی چند سال گذشته به دست دهد. و سپس به ارزیابی اصلاحات جدید می‌پردازد و طی آن تصویر روشنی از تحولات اقتصادی شوروی را می‌نماید.

فصل‌های هفتگانه کتاب این عنوانها را شامل می‌شود: «خاستگاه‌های اصلاحات اقتصادی»؛ «برنامه‌های جانشین برای تجدید

بررسی کتاب، از لحاظ مکان و زمان، به اجرای اصلاحات اقتصادی در شوروی از هنگام روی کار آمدن گورباچف (۱۹۸۵) تا ۱۹۸۸ محدود شده است. هدف کتاب مذکور آن است که تحولات موجد اصلاحات و استراتژی انجام آن را مطالعه کند. در آغاز این مطالعه، علت‌های اساسی انجام اصلاحات اقتصادی مورد بحث است. در عین حال، نویسنده این گفته لنین را که سیاست بر اقتصاد تقدم دارد، از نظر دور نمی‌دارد و به بررسی پیوندها و مناسبات سیاست و اقتصاد می‌پردازد. در پی این بررسی، نویسنده برنامه‌های عملی اقتصادی را که رهبران شوروی اجرای آنها را مهم می‌دانند، مشخص می‌کند و نظر می‌دهد که برنامه‌های پیشنهادی آنها با تجدید حیات اقتصادی ارتباط تنگاتنگ دارد. نویسنده معتقد است که انجام برخی اقدامات در حد گسترده مورد موافقت قرار گرفته است، اما اینکه اقدامات مزبور تا چه اندازه مؤثر خواهند بود- به اعتقاد او- در کوتاه مدت آشکار خواهد شد، و در درازمدت، که مستلزم دگرگونی‌های اساسی در مناسبات اجتماعی-اقتصادی خواهد بود،

حیات اقتصادی»؛ «دگرگونی‌ها در چارچوب سنتی»؛ «دگرگونی‌ها در مدیریت و هدایت سرمایه‌گذاری»؛ «اصلاح نظام اقتصادی»؛ «سیاست جدید در مورد سرمایه‌گذاری‌های خصوصی و تعاونی‌ها»؛ «ارزیابی موج اصلاحات جدید».

آندراس آسلوند کتاب خود را برپایه بحث و گفتگوهایی که با متخصصان مسائل شوروی داشته است، و با استفاده از منابعی که بتازگی در این کشور منتشر شده‌اند، نوشته است. او با بررسی تجربی و تحلیلی اقتصاد سوسیالیستی شوروی، دلایل تمایل رهبران شوروی به انجام

اصلاحات اقتصادی را کشف می‌کند. آسلوند، پس از گذراندن دوره دکتری در دانشگاه آکسفورد، از ۱۹۸۴ تا ۱۹۸۷ در مقام تحلیلگر اقتصادی در مسکو کار کرد. طی این مدت، او با بسیاری از مقامات بلندپایه و اقتصاددانهای شوروی گفتگو و مصاحبه کرد. وی حاصل این بحثها و گفتگوها را در کتاب خود منعکس کرده است. او از ۱۹۸۷ تا ۱۹۸۸ به عنوان پژوهشگر در مؤسسه مطالعات عالی شوروی، وابسته با نام کنان، واقع در واشنگتن، کار کرد و اکنون استاد مدرسه اقتصاد استکهلم است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

□ بتازگی منتشر کرده‌است:

استراتژی معاصر

نوشته جان بیلیس و دیگران ترجمه هوشمند میرفخرایی

مجموعه مقالات اولین انجمن‌واره (سینار) بررسی مسائل ایران‌شناسی
گروه مطالعات فرهنگی

نظام حقوقی روده‌های بین‌المللی و ارون‌دروود (چاپ دوم)

نوشته ناصر فرشادگهر

ژاپن و استراتژی قدرت (چاپ دوم)

نوشته نسرين حکمی

مقدمه‌ای بر استراتژی (چاپ دوم)

نوشته آندره بوفر ترجمه مسعود کشاورز
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نظام بین‌المللی و مسئله صحرای غربی
پرتال جامع علوم انسانی

نوشته محمود سریع‌القلم

□ بزودی منتشر خواهد کرد:

روابط بین الملل در جهان متغیر
نوشته ژوزف فرانکل ترجمه عبدالرحمن عالم

گزیده اسناد سیاسی ایران و عثمانی (جلد ۱)
واحد نشر اسناد

کتابشناسی خلیج فارس
تدوین بیژن اسدی

چپ ناسیونالیستی عرب
نوشته طارق اسماعیل ترجمه عبدالرحمن عالم

« کتابخانه »

بنیاد پژوهشی آثار علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

مقاضی محترم! برای اشتراک «مجله سیاست خارجی» (سال سوم)، مبلغ دو هزار ریال حق اشتراک یکساله را با خرید یک برگ چک بانکی از هر یک از سعب بانکها در وجه حساب جاری ۹۰۰۷۳ بانک ملی شعبه نیاوران (واحد ۹۳۶) به نام دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی بپردازید و چک مذکور را به انضمام برگ اشتراک تکمیل شده به واحد فروش انتشارات این دفتر ارسال فرمایید. این واحد پس از دریافت چک بانکی و برگ اشتراک، نسبت به ارسال مجله از شماره موجود اقدام خواهد کرد و در مورد ارسال شماره‌های پیشین مجله تعهدی نخواهد داشت.

تهران - خیابان شهید باهر - خیابان شهید آقایی
دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی (واحد فروش انتشارات)
تلفن: ۴۵۷۱۰۱۷
صندوق پستی: تهران ۱۷۹۳ - ۱۹۳۹۵

شماره:

تاریخ:

برگ اشتراک «مجله سیاست خارجی»

(۴ شماره)

نام: نام خانوادگی:
نام پدر: شماره شناسنامه: محل صدور
شناسنامه: تاریخ تولد: شغل:
نشانی کامل:
کد پستی:
شماره تلفن: شماره صندوق پستی:
امضا:

تذکر: چک بانکی و برگ اشتراک را مستقیماً به واحد فروش انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی ارسال فرمایید. مشترکین سالهای گذشته می‌توانند برای تمدید مدت اشتراک مجله، تنها شماره اشتراک خود را اعلام دارند و نیازی به تکمیل و ارسال دوباره برگ فوق نیست.